

lemről szóló ezen a legendás előadáson! A sirokiak cigány meséi pedig egy magát kereső, magára találó etnikum próbálkozásai.

S eljött az iskolakritikai, társadalomkritikai életjátékok, szociojátékok ideje! Gabnai Kati, Szakall Judit az úttörők, de – igazságtételként – született gyilkos satíra az úttörőtáborról is („Spárta, úttörőtábor” címmel).

Majd „rendszert váltottunk”. S a kritika alábbhagyott. Még volt egy „széria” – kissé majomkodó – István, a király. Majd olyan oratorikus rendezések tértek vissza, melyről eleinte szoltam, csak éppen Iljics helyét valamelyik szent vette át. Az unalmas november hetedikéket unalmas október huszonharmadikákra cserélték a kollégák. Panaszkodtam is erről több írásomban.

Am a 2017. évi, Pécsre visszatért Weöres Fesztivál megnyugtatót. Igazi problémamegoldó előadások születtek. Nézőnek, játékosnak is fontosak.²

Cédrusföldön Csontváry nyomában

Vatai Éva

A cédrus

Azt mondják, ez a bibliai fa, amelynek maga isten vetette el a magját, nehezen fordul termőre, rendkívül érzékeny és nagyon hosszú életű. A legenda szerint Jézus keresztye is cédrusból készült. A cédrus a kezdetektől fogva beleírta magát a libanoni történetébe, zászlójuk központi motívuma is az a cédrus, amelyet csak 21 ember képes átfogni.

„A művészet második lehetőség az életre, nézd csak meg Rudy Rahmé cédrusát!” – mondta egy libanoni ismerősöm, utalva a hatalmas, villám széthasította cédrusra, amelybe a művész emberi alakokat faragott, ágcsonkjaira a megfeszített Jézussal, s ettől a fa újra élni kezdett. Nem leveleket hozott, hanem emberi üzenet hordozójává vált.

Libanon

A Földközi-tenger partján fekvő ország lakossága alig több mint 4 millió, területe csupán 10.000 km². Az utóbbi évtizedekben mintegy másfél millió – főleg palesztin és szíriai – menekültet – fogadtak be. Az országot jelenleg közel 6 millió ember lakja. Valamivel kevesebb a muzulmánok száma (45%), mint a keresztyeneké (55%), s mintegy 20 vallást regisztrálnak, köztük a titokzatos drúz vallást is, amelyet a lakosság 5%-a vall.

Jelenleg béke van a két legnagyobb vallás között, de érezhetően törékeny és komplikált minden, az együttélés nem zökkenőmentes.

Libanon külpolitikai helyzete is bonyolult: az utóbbi évtizedekben sokat szenvedett Izraeltől, Szíriától, az ISIS-től – de majdnem 20 éven keresztül saját polgárháborújától is. Az ország lakosainak számára még mindig nagy lelki traumát okoz a polgárháború: nem értik, hogy miért keveredtek ebbe a szegényes helyzetbe, ahol testvér testvért ölt. (Az ismert libanoni szerző, Wajdi Mouawad Futótűz című drámáját olvasván betekintést nyerhetünk ebbe a pokolba. Alföldi Róbert a Radnóti Színpadon rendezte meg ez évben.)

De nem az ország tekervényes történelmét szeretném itt taglalni, hanem a feléledésről beszélni. Főleg arról, hogy segíthet-e ebben az oktatás, a művészet, s ezen belül a színház.

A háború

A polgárháborúnak pár évvel a mai generáció születése előtt lett vége. Bizonyos területen még mindig érezhetők a következményei: naponta többször van áramszünet (ilyenkor rögtön bekapcsolnak a benzinnel vagy gázolajjal működtetett helyi generátorok), egyes elhagyott településeken még csak most kezdtek visszaszállingózni a lakók, s nagyon lassan születnek újjá a régi közösségek.

A polgárháborúról nem sokat beszélnek a családokban. A történetek a múlt részét képezik. Ezért számítanak szívet melengetőnek azok a pillanatok, amikor megnyílnak a libanoniak. („A szüleim házat lebombázták, s itt húzódtak meg, ebben az árkádos házban.” „Az én nagyszüleim ebben a házban laktak, itt, de a ház előtt volt a demarkációs vonal, ezért a szüleim 15 napig nem tudtak nekik élelmet vinni.”)

Egy este ismerősömmel nem a megszokott bejrúti útvonalon mentünk haza. Megállt egy ház előtt, s elmondta, hogy itt készült fel a háború alatt a francia érettségijére, éjjelente gyertyafény mellett tanult, éjszaka a lép-

² Gondoljunk például a budai Kaktusz színpad *Sátrak valahol* című darabjára, mely a menekültkérdést dolgozta fel gyermekszemmel (Juszcák Zsuzsa és Sereglei András rendezése), vagy Almássy Bettina rákosmenti gyerekcsoportjának Török Sándor meséjét aktualizáló *Törpenderül játékára*. (TL)

csőházban aludt. Utólag elnézést kér: „Nem szoktam senkit sem traktálni ezzel.”

A foglalkozások alatt kerülöm a háborús témákat – nem akarok számomra ismeretlen területre tévedni. Érzésem szerint a háború témájának feldolgozása még sokáig fog tartani. Jelenleg a libanoniak nagy része a „ne beszéljünk róla” stádiumában van – vagyis a feldolgozás még alig-alig kezdődött meg.

Nyelvek

A hivatalos nyelv az arab: mindenki beszéli. Franciául és angolul a középosztálytól kezdve mindenki. A magániskolákban mindhárom nyelv jelen van (a tanári szobában használják mindhármát, a családokban, otthon általában felváltva beszélnek arabul és franciául). Híresek arról, hogy gyorsan váltanak nyelvet, vagy ha egy-egy szót nem találnak az adott nyelven, helyettesítik a másik nyelv kifejezéseivel. A magániskolákban periódusokban tanítanak: ha angol periódusban vannak, akkor angolul megy az oktatás. A felsőoktatásban a francia és az angol dominál. Felsőoktatásuk színvonala híres az arab világban.

Ezzel besegítenek egy nagy kihívásnak: a libanoni értelmiség nagy része kivándorol Kanadába és az Egyesült Államokba. Gyakori a kettős állampolgárság – Kanadában is élnek, dolgoznak, adóznak –, az ott születő gyerekeik automatikusan megkapják a kanadai állampolgárságot. Így biztosítják be a szülők a gyerekek jövőjét. Újabban egyre több visszatelepülésről is hallani: a háborúban kivándorolt családok egy része nem bírja a kanadai klímát, vagy egyszerűen hazavágyik bízván a béke tartósságában.

Az oktatás

Az oktatás egyik pillérét a fizetős magániskolák képezik, így a családok büdzséjének nagy részét a gyerekek taníttatása viszi el. A magániskolák fenntartói a katolikusok, akik a tandíjából szervezik az oktatást – állami támogatásban nem részesülnek. A Collège Mont La Salle, ahol vendégtanár voltam, koedukált iskola: óvodától érettségig. A rend szervezi a 2700 tanuló oktatási programját és iskolán kívüli tevékenységeit, 200 – többnyire világi – tanárral a 300 éve működő „keresztény nevelési program” alapján, melynek fő értékei: vallás, család, haza. Közösségteremtő ereje mindháromnak igen nagy, nem csak szólalomok ezek. Pl. az a fiatal, akinek apja meghalt, s csak az anya tartja fenn a családot, ösztöndíjat kap. A vallás pedig védelmet is szolgáltat számukra az „elmuzulmánosodó” világban: az éjszakai Bejrútban 5-10 méteres kivilágított keresztet hívják fel a figyelmet a keresztény vallás fontos szerepére: Libanon a térségben az utolsó erős vára a keresztény eszmének.

Ők nem csak egyszerűen keresztények, hanem libanoni keresztények – ez a mondat sokszor elhangzott.

A hegyoldalban található 20 hektáros területet még a háború előtt vette meg a rend, de 1990-ig nem tudtak hozzáfogni az építkezéshez. Szűk 30 év alatt valóságos kis paradicsomot hoztak létre: óvodával, tantermekkel (minden korosztály külön blokkban tanul), sportlétesítményekkel, templommal (Noé bárkáját formázza, fából van, s rendkívül egyszerű – üvegablakain színes, naiv figurákkal illusztrálják a fiatalok számára a bibliai történeteket), úszómedencével és lovardával. És körben rengeteg zöld terület: erdők, parkok.

Az iskola buszparkja is nagy: mintegy 40 nagy és kisbusszal szállítják a gyerekeket az iskolába. (Libanonban semmiféle tömegközlekedés nincs, hacsak pár rozoga busz nem nevezhető annak, amely akkor közlekedik, amikor akar, s amelyekre csak az autópályán lehet felszállni.)

A művészeti nevelést kicsi kortól kezdve fontosnak tartják, majd 12 éves kortól kezdve alig-alig találkoznak vele a gyerekek a programban. A színház és a tánc együtt van jelen, s kifelé kommunikálnak általa: egy módja annak, hogy megmutassák a szülőknek, mit tud a gyerek – a színpadon. Nagy iskolai bemutatókat szerveznek, évente többet is, amelyre minden szülőt meghívnak. Ez alkalom arra is, hogy a szülők megismerjék egymást, a tanárokat és az iskola vezetését.

Ezzel az intézmény spanyol vezetője, frère Arsenio nem elégedett: szerinte fontos lenne minél több alkalmat és eszközt megadni a fiataloknak a művészi önkifejezéshez. Külsős színháztanárokat hívat, akik órákon kívül foglalkoznak a csoportokkal, természetesen francia nyelven. A kicsiknél fontosabbnak tartja a táncot: megismerkedtem két fiatal ukrán tanárral, akik népi és társastáncot tanítanak, fiatalabbaknak. A dráma nevű tantárgy nyomokban jelen van az oktatásban, de leginkább színház- vagy drámatörténetet tanulnak az órákon – heti egy alkalommal.

Tizenhárom 17-18 éves fiattal dolgoztam: drámajátékokat és improvizációt tanítottam nekik napi két órában. Láthatóan nagy várakozással, töretlen kedvvel és nagy lendülettel improvizáltak: s bár a színpadi fegyelem és figyelem nem az erősségük, igen gyorsan kapcsol az agyuk, pereg a nyelvük. Tapasztalataim szerint rendkívül kreatívak és nagyon erős a kifejezésre való vágyuk. Ez a kifejezés gyakran elmegy a verbalitás és a humor felé. Nem az ismert filmsorozatok kliséivel dolgoznak, hanem legtöbbször az iskolai életből veszik a példáikat: gyakran jelenítik meg a tanároktól elszenvedett sérelmeiket – sok humorral, a komédia eszköztárával.

Volt alkalmam tanárokkal is találkozni, beszélgetni, játszani. Minden ottani tanár hangsúlyozta: szeretnének megismerkedni olyan színházi eszközökkel, amelyek révén meg tudnák szólítani a gyerekeket. Sajnos, mint mondták, a libanoni színházak csak komédiát játszanak – a színházak (egyelőre) csak szórakoztató jelleggel működnek.

Drámatémák

Moussa vára

Volt egyszer egy szegény fiú. Szerelmes lett egy rátarti lányba, aki visszautasította közeledését: „Majd akkor megyek hozzád, ha kastélyod lesz.”

Később a fiú sokat dolgozott: potom pénzért vett egy telket. Kövenként építette meg a középkori kastélyok mintájára a saját kastélyát. Egyedül ő, a két kezével. Minden kőbe belevéselt egy bölcsességet. Sok-sok év múlva kész is lett a kastély: Moussa kastélya. (És ez nem vicc, minden útikönyvben olvashatsz róla.) De akkor már rég elfelejtette a lányt.

A bosszú

Egy szép nyári napon már aludt a falu: keresztények, grúzok külön-külön a saját házaikban.

Ekkor valaki jelt adott, s egyszerre bekopogtattak a keresztények házainak ablakán: „Gyertek csak ki, mutatunk valamit!” Azok meg kíváncsian kimentek. Aki nem jött ki, azért a grúzok mentek be, s kivitték a ház elé. Mindenkit lemészároltak. Fiatalt, öreget, asszonyt, férfit, gyereket. Nem tudni miért. Talán ez volt a bosszú bosszúja. Most csend van.

De talán majd hamarosan eszébe jut valakinek, hogy ezt is meg kellene bosszulni.

Klára

Klára egyetlen gyermek volt, szülei szemefénye. Dédelgették, babusgatták, minden jóval ellátták. Érettségi után a Sorbonne-on taníttatták. Ott ismerte meg élete szerelmét, egy libanoni fiút. Eljött vele a hazájába, ahol rögtön otthon érezte magát. „Itt fogunk élni” – gondolta. Összeházasodtak, s lett három szép gyerekük. Egy valami hiányzik neki odakinn: a színház. (Aki Kulka Jánoson és Vári Éván nőtt föl, nem tud megelégedni a silány színvonalú komédiákkal.)

A szülei nem lettek magányosak, azt gondolták, fő a lányok boldogsága. Nyaranta az egész család hazajár. Az elutazásuk napján édesanyja tervezni kezdi a következő nyarat.

Nemzetközi hírek

Jozifek Zsófia

Az IDEA 25 évének ünneplése július 8-15. közt zajlott Portugáliában, abban az országban, ahol 1992-ben a világszervezet megalakult. A kezdeti szövetség helyszíne Porto volt, idén a főszervező, Lucília Valente városában, Evorában került megrendezésre a találkozó, ahol az IDEA Europe szekciói, a GCM (megválasztott képviselők ülése) tanácskozása, és egy formális, hivatalos ünnepség zajlottak. A politikai helyzet miatt sajnálatos módon elmaradt törökországi kongresszust a rendezvény nem pótolhatta – ez nem is volt célja –, hiszen a világszintű rendezvényre egyébként jellemző szakmai programok hiányoztak. A kongresszus elmaradásáról Robin Pascua elnök és az IDEA Europe kezdeményezésére 2018 év elején hozott döntést az IDEA tagság, online szavazólap kitöltésének segítségével.

Nehezen volna meghatározható a rövid határidőn belül megszervezett evorai esemény műfaja, hiszen az elmúlt 25 évben nem volt példa arra, hogy a kongresszus elmaradt volna, viszont a jellemzően hozzá kapcsolódó operatív jellegű szekciók megtartásra kerüljenek.

A MDPT forráshiány miatt nem vett részt a találkozón, így minden, a cikkben közölt információ az IDEA tagoktól érkezett levelekből és dokumentumokból került összefoglalásra. Az evorai tanácskozások jegyzőkönyve a cikk megírása időpontjáig nem született meg, így arról, hogy az egyes szekciókban milyen tervek és döntések születtek, nem rendelkezünk valódi tudással.

Rendelkezésünkre áll azonban néhány beszámoló, amelyeket főleg az elmúlt évről készítettek a megválasztott képviselők, ezek alapján igyekszem hírt adni az IDEA aktuális nézeteiről, programjairól.

Az elnök, Robin Pascua, az ünnepségre írt beszámolójából kiderül, hogy a párizsi találkozó óta (2013) számos anyagi és szervezési kihívással néz szembe a világszervezet, amely szerinte főleg a dráma iránt elkötelezett alkotókból és pedagógusokból áll, akiket elsősorban a lelkesedésük és az együtt töltött idő